

Рудакевич О. М.

*доктор політичних наук, професор кафедри філософії та політології
Тернопільського національного економічного університету
м. Тернопіль, Україна*

Всеохоплююча політична корупція як антипод демократичної політичної системи

Політична система суспільства – складний суспільний інститутта, який забезпечує ефективне функціонування та цілеспрямований розвиток всього соціального організму. Її ядром є політична влада, суб'єкт якої формує та вдосконалює політичні інституції, політико-правові норми, виробляє політичну ідеологію, формує політичні відносини. З іншого боку, інституційний блок та інші компоненти політичної системи забезпечують належне функціонування політичної влади, а отже керованість усіх сфер суспільного життя, дієздатність та ефективність державного управління заради народного блага. Тому занепад політичної системи, невиконання нею свого соціального призначення пов'язані перш за все з деформацією політичної влади. Зокрема, це відбувається тоді, коли її суб'єкт перестає виражати суспільні інтереси, нехтує конституційними засадами суспільного життя, зраджує національну ідею.

Серед внутрішніх чинників та механізмів деформації політичної системи суспільства особливе місце займає політична корупція, сутність якої – зловживання владою в політичних цілях. Такими цілями, як зазначає експерт Центру Разумкова М. Мельник, є отримання влади, її утримання або збільшення. Крім того побічною або основною метою політичної корупції може бути збагачення чи інша матеріальна вигода. М. Мельник підкреслює: «Світовий та вітчизняний досвід доводить, що саме ця мета в більшості випадків все ж є ключовою метою політичних корупціонерів, для яких політична та державна влада є лише засобом задоволення особистих інтересів» [1, с. 68].

Оскільки політична система повинна задовільняти суспільні, а не приватні (особисті) потреби, можна зробити висновок, що з розвитком політичної корупції політична система втрачає сутнісну ознаку. *Вона перероджується в свою протилежність – в злочинну антинародну систему, систему тотальної політичної корупції на чолі якої стоїть особа чи злочинна група.*

Суспільства які зазнали таких змін ризикують втратити свій суверенітет, національний характер, задекларовану мету. Саме така трагічний випадок спіткав Україну на початку третього десятиріччя її суверенного існування, коли

влада, в наслідок маніпуляції суспільною свідомістю під час президентських виборів, опинилася в руках злочинного донецького мафіозного угруповання. Країну очолив підступний кримінальний антиукраїнський клан, який за спонукання та підтримки Росії почав активно збагачуватися, руйнуючи суверенність української держави. Процес корупційного преродження політичної системи українського суспільства відбувався в усіх її структурних складових – суб'єктах влади, політичних інститутах, політичних нормах, політичній свідомості, політичних відносинах, «входах» та «виходах» політичної системи.

Первинний суб'єкт політичної влади – громадяни держави – нерідко беззвідповідально, за матеріальні та фінансові подачки віддають свої голоси за сумнівного кандидата. Отримавши мандат на владу, Президент, як це було у випадку України 2010 р., домагається істотного розширення свої повноважень, змінивши форму державного правління з парламентсько-президентської на президентсько-парламентську, а де-факто – на президентську. Політичний режим швидко набирає ознак жорсткого авторитарного характеру. В законодавчому порядку змінюються пріоритети внутрішньої та зовнішньої політики. Брак легітимності влади в очах народу компенсується суворими методами нав'язування політичної волі регіональним та місцевим громадам. Семимильними кроками зростає тіньовий сектор економіки та набувають розмаху підкуп, корупція, зловживання владою, незаконне збагачення та інші методи конвертації колективних благ у приватні. Головний вторинний суб'єкт політичної влади – Президент – де факто стає сувереном, а точніше, диктатором, чиї вказівки є безумовними для виконання. Він стає очільником загальнодержавної корупційної системи. В країні формується регіональні корупційні центри та корупційна вертикаль.

Сутність перетворень в інституційній підсистемі політичної сфери полягає перш за все у тому, що за фасадом конституційних органів державної влади й управління формуються та набувають домінування неформальні, тіньові інститути та паралельно вибудовуються нові, суто злочинні, мафіозні структури, які доповнюють арсенал методів і форм корупційних діянь. Мова йде про призначення т.з. «смотрящих» в регіонах та в галузях народного господарства, купівлю і продаж державних посад, фальсифікацію результатів виборів, колуарні домовленості між суб'єктами влади та олігархами, підкуп народних депутатів, «кнопкодавство» у парламенті, замовні арешти і вбивства, телефонне право, т.з. «джінса» в ЗМІ та ін. Особливо слід підкреслити кримінальну трансформацію правоохоронних органів – прокуратури, судів, органів державної безпеки, Конституційного суду України тощо, які обслуговують корупційну вертикаль країни, нехтуючи конституційними повноваженнями представницьких органів влади та адміністрацій. Фактично

мова йде про нову, крупційно-кримінальну сутність влади в Україні, її основних інституцій.

Нормативна підсистема політичної системи суспільства, основу якої становлять принципи і норми Конституції, констиуційні закони, інші нормативні акти, політичні традиції, також зазнають істотних змін. По-перше, в незаконний спосіб вносяться зміни у Конституцію України, згідно яких держава набуває президентсько-парламентської форми державного правління. Інститут Президента набуває нових повноважень за рахунок обмеження функцій предствницьких та судових органів. По-друге, «вдосконалюються» податові, митні та інші закони, які стосуютьс економічних відносин. В них майстерно приховують можливості корупційних діянь та казнокрадства, вивозу фінансових активів в офшорні зони тощо. По-третє, приймаються поправки до законів, які нівелюють конституційні права і свободи громадян. Яскравим прикладом є «драконівські закони», прийняті під час Революції гідності, які ліквідовували демократичні норми політичної діяльності, функціонування інститутів громадянського суспільства, принципів ідеологічного та політичного плюралізму. По-четверте, напередодні чергових виборів, враховуючи політичну ситуацію, що була в країні, корегується виборче законодавство, яке має забезпечити необхідну перевагу правлячій партії, сипатикам Президента і, таким чином, законсервувати існуючий корумпований політичний режим.

Деструктивного впливу зазнає політична свідомість та культура українського політикуму, а разом з тим і всього народу. Ідеали національного відродження піддаються критиці, патріотичні сили звинувачуються у націоналізмі та фашизмі, влада розгортає масову атаку на праві партії та громадські формування. Організуються «антифашистські» мітинги і маніфестації, українська мова і культура цілеспрімовано витісняються зі ЗМІ та навчальних закладів, наростає русифікація, закриваються україномовні школи в південних та східних областях України, де їх і так небагато. Закон «Про засади мовної політики» Кивалова-Колісниченка, прийнятий напередодні парламентських виборів 2012 р., підриває статус української мови як єдиної державної. Поширення набуває гасло «Дві мови – одна нація!». Правляча партія веде підготовку до федералізації держави. Відродження традиційних рис української політичної культури – народоправства, толерантності, гуманного ставлення до людини з боку влади, превага прав людини над правами держави – призупинено через стрімке нарощування авторитарних методів і форм державного управління та політичної боротьби. Отже, етнополітика, як і інші складові державної політики, використовуються для зміцнення та пролонгації антинародного режиму.

Політична корупція полягала не тільки у використанні політичної влади для збагачення можновладців, а й для зміни конституційного ладу, підриву національного та демократичного характеру української держави, недопущення

асоціації з країнами Європецького Союзу, в якому розроблені ефективні засаби боротьби з політичною та іншими виявами корупції.

Революція гідності усунула від державного керма угруповання Януковича і створила передумови приходу до влади нових патріотичних сил. Однак радикального оновлення правлячої політичної еліти не відбулося. Партія регіонів трансформувалася у нові політичні об'єднання, які мають своїх представників у Верховній Раді України. Корумпована судова влада звела на нівець процес очищення влади від прихильників Януковича. Старі корумповані сили взяли під контроль нові ставленики олігархату. Президент-утікач та його оточення, використовуючи нагробований капітал, сприяють просуванню до влади проросійськи орієнтованих політиків. В парламентській більшості, яка хоч і має значну кількість нових патріотичних політиків, наявна чимала кількість старих кадрів, які пройшли «школу» корумпованості команди Януковича, нерідко виникають корупційні скандали. До числа «колишніх» належить і Президент України Петро Порошенко, обраний на посаду після переможної революції 2014 р.. Він також не подає належного прикладу «жити по-новому», до чого закликав політикум під час виборчої кампанії 2014 року.

Підписання угоди України та ЄС про асоціацію сприяло певній трансформації українського законодавства в напрямку імплементації принципів і норм політичного й економічного життя високорозвинених демократичних країн Європи, в т.ч. тих, що спрямовані на протидію політичній корупції. Йдеться, наприклад, про державне фінансування політичних партій, яке має обмежити вплив олігархів на партійний істеблішмент України; про запровадження електронного декларування майнового стану політиків та державних службовців, щоб громадськість і правоохоронні органи могли моніторити і виявляти корупційне збагачення можновладців; про інституційне забезпечення боротьби з проявами політичної корупції (створення Національного антикорупційного Бюро, Національного аганства запобігання корупції, запровадження посади антикорупційного прокурора); про розробку заходів, спрямованих на перехід до стандартів публічної політики.

Однак політична система України продовжує характеризуватися як тотально корумпована, криміналізована і малоефективна. Досить сказати, що стан корупції в органах влади викликає занепокоєння 93,8 % громадян. Це четверта позиція в рейтингу загальнонаціональних проблем в Україні після військових дій – 97,4%, високої вартості життя – 94,9%, і високої вартості медичних послуг – 94,4%. [3, с. 18] Тому варто звернутися до досвіду зарубіжних країн, які в недалекому минулому успішно боролися з тотальною політичною корупцією і домоглися її суттєвого скорочення. Серед постсоціалістичних держав уваги заслуговує досвід протидії корупції в Словаччині. Тут, після широкомасштабного соціологічного дослідження стану корупції в органах влади, було розроблено «Національну програму Словаччини

по боротьбі з корупцією – 2000» [2]. В програмі були викладені принципи, методи, засоби і напрями боротьби з цим соціальним злом. Серед основних напрямів боротьби чільне місце посідала протидія політичній корупції в системі державного управління. В якості засобів боротьби основними були такі: регулярне надання інформації про власність високопосадовців; законодавчі санкції за порушення фінансового законодавства політичних партій; створення умов для прозорого фінансування політичних партій з державного бюджету; постійний нагляд за фінансуванням політичних партій за рахунок приватних пожертвувань; інформування про причини зловживання владою політиками та проєдставниками державних адміністрацій. Національна програма боротьби з корупцією була винисена на загальнонародний референдум, і коли вона була схвалена, уряд затвердив її як дорожню карту розв’язання національно важливої проблеми. Ця програма передачала розробку політичних, правових, соціальних, етичних та інших засобів викорінення корупції. В тому числі формування інституційного забезпечення антикорупційних дій та формування соціальної нетерпимості до проявів корупції в органах влади з боку рядових громадян. Немаловажно підкреслити і те, що правляча коаліція та парламентська опозиція уклали угоду про спільні зусилля в боротьбі з корупцією, а керівництво держави доклало належних вольових зусиль для протії політичним та кримінальним злочинам. Українському політикуму та громадянському суспільству слід творчо використати досвід сусідньої держави.

Література

1. Мельник М. Політична корупція: сутність, чинники, засоби протидії / М. Мельник // Національна безпека і оборона. – 2009. – № 7. – С. 67–72.
2. Национальная программа Словакии по борьбе с коррупцией – 2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.transparency.org.ru/INTER/DOC/SVK/Slovakia_Plans_Ru.doc
3. Стан корупції в Україні. Порівняльний аналіз загальнонаціональних досліджень: 2007, 2009, 2011 та 2015. – К. : КМІС. – 68 с.

Рудакевич, О. М. Всеохоплююча політична корупція як атипод демократичної політичної системи / О. М. Рудакевич // Напрями вдосконалення механізмів державного управління в умовах сучасних реформаційних процесів: Матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 23–24 грудня 2016 р. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2016. – С. 6–10.